

נחוץ, יש להתיר ככל טפול רפואי דאומן בעבדותיה טריד. אבל טפול שיגרתו של עיסוי הנחוץ לבריאותו של אדם, שלא באופן דחוף, צריך להעשות ע"י איש לאיש ואשה לאשה, וזה פשוט וברור.

כח־כט

על איסור העישון

אסור להציל עצמו בממון חבירו

הנני מאשר קבלת מכתבך מיום ז"ך אלול תשמ"ז, ומודה לך מאד על ברכותיך ואיחולייך, וברך אשיב כי המברך יתברך. איחרה תשובתי עד כה מפאת טרדות הצבור הרבות שהשתרגו עלו על צוארי, וגם עתה אשיבך בקצרה מאפס הפנאי.

א. לשאלתך על מ"ש שרב אחד בודד חלק בפומבי על מסקנתי לאסור העישון וכו', וחשבת כי הוא הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, וצינת שהוא כתב להתיר העישון (אגרות משה חו"מ ב' ע"ו) מדין דשו ביה רבים ושומר פתאים ה', ולא הסברתי מדוע אין לסמוך על סברא זאת.

האמת אומר, שאני לא התכונתי לרב פיינשטיין זצ"ל, אלא לרב אחר יבדל"ח, שיצא מיד אחרי פרסום ספרי הנ"ל בהכרזות נחרצות שאין שום איסור בעישון וכו', ומפני הכבוד לא הזכרתי שמו, כי כך דרכי להמנע מהזכרת שמות אם אין בכך הכרח.

והנה חלק זה של "אגרות משה" אמ"א, והנני מסתמך בדברי על ציטוט דבריך בלבד, שהתיר העישון משום דשו ביה רבים ושומר פתאים ה'. ולענ"ד אין להסתמך כלל על סברא זאת, שלא נאמר בש"ס לסמוך על דשו ביה רבים, אלא בדבר שאין סכנתו נראית ומובנת בדרך הטבע, כגון ענין קטלנית שנזכר איסורה בש"ס (יבמות

סד:), ופסקה מרן בשו"ע להלכה (אבן העזר סימן ט'). וכתב שם הרמ"א בהגה "שרבים מקילים בדברים אלו ואין מוחין בידיהם". וכתב על זה ה"ט"ז (שם סק"ג) משום דדשו בה רבים ושומר פתאים ה' וכו', ולמד כן מהתרת הקזת דם בערב-שבת שנזכר טעם זה להתיר (מסכת שבת קכט:), ועיי"ש בפירוש רש"י. ושני ענינים אלה, כונתי קטלנית והקזת-דם בע"ש אין הם ענין שמזיק בדרך הטבע, אלא ענין סגולתי בלתי מובן בהגיון, וכיון דדשו בו רבים שומר פתאים ה', אבל בדבר שנזקו גלוי ומובן בדרך הטבע וגם נראה לעין ממש, מהיכא תיתי לומר שומר פתאים ה' ולהתיר.

ובזה נראה לענ"ד לתרץ מה שיש לכאורה להקשות על דברי ה"ט"ז שלמד היתר לדין קטלנית מהקזת דם בערב שבת וכו', והלא טעם שומר פתאים ה' נזכר שם מפורש בש"ס, ואילו גבי קטלנית סתמא דתלמודא היא לאסור, ואם אפשר היה לסמוך על שומר פתאים ה' למה לא אמרו כן חכמי הש"ס בעצמם כפי שאמרו בהקזת דם בע"ש. אבל למד כן משם שהיא סברא שכל דבר שנזק הנמשך ממנו אינו דרך הטבע אלא ענין סגולתי בלבד ניתן לסמוך על הא דדשו ביה רבים ושומר פתאים ה' להתיר.

ועיין מ"ש מרן הב"י (באה"ע סי' ט') בשם הא"ז שחקר אם שייך טעם זה של שומר פתאים ה' לתלמיד-חכם שיודע ומכיר וכו' עיי"ש באורך. ופשוט הוא שכל דבר שנזקו הוא דרך הטבע אין שום טעם לחלק בין ת"ח היודע ומכיר לבין עס-הארץ, אבל דבר שנזקו הוא סגולתי בלבד, מי שאינו מבין ענין זה אין כח הדמיון שולט בו להזיקו, אבל ת"ח שיודע ומכיר עומק הענין ומבינו, הרי שבדאי קיים חשש לגביו, שהרי אינו פתי, וכל זה משום הדמיון שעלול להזיקו משא"כ בעם הארץ.

עוד נזכר ענין זה ביבמות ע"ב, יומא דעיבא ויומא דשותא (יום המעונן ויום שרוח דרומית מנשבת) לא מהלינן ביה וכו' והאידנא דדשו ביה רבים שומר פתאים ה'. והפוסקים לא הזכירו איסור זה כלל וגם מרן לא הזכירו בשו"ע, אף שבבית-יוסף (סימן רסב) ציטט דעת הריטב"א שהרוצה להמנע מלמול ביום המעונן טוב עושה שאינו סומך על שומר פתאים ה'. ושוב הביא סברת רבינו ירוחם שכתב שאין לדחות מילה בשביל יום מעונן, אא"כ התינוק חולה מטורח הדרך וכו' עיי"ש. הרי שירד לחלק בין דבר שאינו נתפס כל כך בהגיון (אף כי לכאורה דרך טבע הוא) כיום מעונן, לדבר שהוא מובן בדרך הטבע כחולשת התינוק. ולכן לא הביא מרן בשו"ע סברת הריטב"א הנ"ל, משום שבזה ודאי שיש לסמוך על הא דדשו ביה רבים ושומר פתאים ה'. ועיין מ"ש בזה מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל חלק א' סימן נ"ט.

וכן כתב הצמח-צדק (יו"ד סימן רס"ג) שאף "דעכשיו לא בקיאינן ביומא דעיבא וכו' ולכן אין לחוש לזה, זהו משום שבלא"ה הוא ענין רחוק מאד שיומא דעיבא יזיק לנימול שהוא במטה בבית, אבל בנדרן זה שהוא חשש חולי הגוף אף אם נאמר שהוא רחוק, עכ"ז ודאי רשאי לדחות ומאחר שרשאי יש לומר שבנדרן זה גם מחוייב להמתין איזה זמן וכו' עיי"ש. הרי מפורש שבחשש מחלה החמיר מאד לדחות המילה, ואילו ביום המעונן שהוא דבר רחוק מאד, כהגדרתו, פסק שאין לחוש כלל.

והדברים בזה ארוכים, אך כלל העולה מכל דברינו, שבדבר שהסכנה נתפסת בדרך הטבע וההגיון, וכל-שכן כאשר היא מוחשית וברוקה, וכ"ש בן בנו של כ"ש כשכל הרופאים מאשרים כמה גדולה סכנת העישון והוכח הדבר, ודאי אין לומר שומר פתאים ה', היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה. ולכן פשוט שהעישון הוא מסוכן מאד לבריאות ואסור הוא מכח הדין.